

Pamela Hiltunen

LL, erikoislääkäri
Finnhems 60, KYS, Ensihoitokeskus
pamela.hiltunen@kuh.fi

Kävin maailman laidalla enkä tipahtanutkaan

► On yö. Istun ambulanssissa, ja ajamme lentokentältä kohti pienen kaupungin sairaalaa, jossa retrieval-tiimiäni odottaa hengitysvajauksessa ja septisessä sokissa oleva potilas. Olemme lentäneet Australian Queenslandissa kotikaupungistani Brisbanesta noin tunnin verran länteen. Meidän on tarkoitus lennättää potilas takaisin Brisbaneen yliopistosairaalaan. Olen saanut

Tiedän jo, että tämänkin hetken minä talletan, muistan, tiedän, koen ja kannan mukanani ikuisesti.

tehtävän puoltatoista tuntia aiemmin ja kokemuksesta tiedän, että siirtoon kuluu kaikkienensa kuudesta seitsemään tuntia.

Katson ulos ambulanssin ikkunasta. Olemme kaupungin keskustassa. Talot ovat pimeänä, eikä katuvaloja

näy. Tyypillistä näissä pikkukaupungeissa, mietin.

Ajatukseni ovat potilaassa, joka meille annettujen tietojen mukaan on varsin huonokuntoinen. Vilkaisen hajamielisesti tielle. Yhtäkkiä olen täysin hereillä. Keskellä tietä edessämme pomppii useita kenguruita, jotka ovat kaksi kertaa minun kokoisiani. Ne hyppivät ambulanssin edessä meihin juuri huomiota kiinnittämättä. Näky on sanoinkuvaamaton. Täysikuu heittää kenguruihin valonsa, jota niiden turkki heijastaa takaisin niin kuin ne olisivat hopeasta tehtyjä. Tuijotan näkyä sanomatta mitään. Tiedän jo, että tämänkin hetken minä talletan, muistan, tiedän, koen ja kannan mukanani ikuisesti.

Perillä sairaalassa meitä on vastassa lääkäri, joka antaa erinomaisen raportin potilaan vaiheista edeltävän 12 tunnin ajalta ja kuvaa potilaan nykytilan ABCDE-periaatteita käyttäen. Potilas makaa sängyssä, vielä hereillä, NIV ei hengitysvajauksen hoitoon selkeästikään riitä, hänellä on vaikea verenkiertovajaus septisen

sokin vuoksi sekä lisäksi tuore, epätaloudellinen, nopea flimmeri.

Medical Coordinator -keskukseen, joka tehtävät meille antaa ja jossa lääkäri odottaa raporttiani, ei ole nyt aikaa soittaa, vaan ilmoitan tiimille huolehtivani tästä jälkikäteen, kun tarvittavat toimet on tehty. Potilaan hoito aloitetaan varmistamalla ilmatie intubaatiolla. RSI suoritetaan lääkkeellisesti fentanylilla, ketamiinilla ja rokuronilla. *Check-list* luetaan ennen lääkkeiden antoa. Intubaation jälkeen suoritamme kardioversion, ja rytmi kääntyy yhdellä iskulla sinusrytmiin, joka näkyy heti parantuneena painetasona. Tämän jälkeen asetan sentraalisen kanyylin sisempään kaulalaskimoon, jonka laitto ilman ultraääntä herättää tässä maassa aina yhtä suurta hämmästystä ("miten se löytyy noin helposti?"), ja voimme siirtää noradrenaliini-infuusion perifeerisestä laskimosta siihen.

In and out -aika on 55 minuuttia pakkaamisine päivineen. Luovutan potilaan Brisbanessa ensiapualueelle

Kun lensimme takaisin Suomeen perheeni kanssa, meiltä kesti yli neljä tuntia poistua Australian ilmatilasta.

kello 4.30. Kotona olen tuntia myöhemmin. Aamulla sähköpostissani odottaa kiitokset tuon pienen sairaalan lääkäriltä ja hoitohenkilökunnalta, jotka sanoivat todistaneensa todennäköisesti yhtä parhaiten suunnitelluista, tehokkaimmista ja ennen kaikkea ystävällisimmistä potilassiirroista ”ever”. Minä hymyilen itseseni. Kiitos ei ole kirosana. Tiimimme teki hyvää työtä.

Edellä kuvattu potilaan haku oli osa työnkuvaani vuoden 2014 ajan. Kymmenen vuotta kestänyt haaveilu ja jahkailu työskennellä joskus ulkomailla sai vihdoin tuulta alleen, ja pääsin kuin pääsinkin lähtemään. Se ei ollut helppoa, ja loputtomalta tuntuvan paperibyrokratian ja lähes ylivoimaisen kielitenttin keskellä teki mieleni joskus luovuttaa. Perheeni kuitenkin jaksoi kannustaa ja lisätukea sain myös anestesialääkärin kollegaltani ja hänen vaimoltaan, joiden kanssa olimme lähtöä tekemässä.

9. päivä tammikuuta 2014 me sitten lähdimme ja pölähdimme muutamaa vuorokautta myöhemmin

Brisbaneen varhain aamulla paikallista aikaa. Meillä oli kaksi viikkoa aikaa järjestää asunto-, koulu- yms. asiat ennen *training week*-jaksoa Gold Coastilla. Lähes neljänkymmenen asteen helteessä, viittä lasta perässäme raahaten me kaksi perhettä sitten etsimme (en aina edes muista mitä), soittelimme, hoidimme.

Opimme muun muassa, että auton ostaminen oli helpompaa kuin käynnykkäilyttämisen avaaminen. Opimme, miten vähän siellä päin Suomesta tiedetään (*”Finland, oh, is it in Europe?”*), mukaan lukien autokauppiat. He kun tiesivät kertoa meille, ettei yli 15 asteen pakkasissa voi autolla ajaa, kun öljyt ja moottori jäätyvät. Yep.

Työnantajani oli *Careflight*, joka ripotteli 6-12 kk kuukauden välein vaihtuvat lääkärit eri tukikohtiin Queenslandissa. Minun ja Suomen kollegani kotitukikohta oli Brisbane, jossa meillä oli käytössä varsin hieno kopteri, AW139. Meillä oli myös *Royal Flying Doctor Service* -päivystysvuorot, joka niin ikään operoi Brisbanesta käsin kahdella lentokoneellaan.

Australialla on valtavat luonnonvarat ja maassa on paljon kaasua ja öljykenttiä. Työntekijöiden määrä näillä kentillä on jopa 20 000. Työnantaja on järjestänyt työntekijöilleen 24/7 päivystävän lääkärimehitetyn helikopterin, jossa kävin rotatoimassa viikon kerrallaan, kerran kuukaudessa. Paikkakuntia oli useita ja näin pääsin näkemään melko laajalta alueelta Queenslandin osavaltiota, joka on lähes viisi kertaa Suomen kokoinen. Sen kokoa kuvastaa hyvin se, että kun lensimme takaisin Suomeen perheeni kanssa, meiltä kesti yli neljä tuntia poistua Australian ilmatilasta.

Careflight omistaa myös kaksi suihkukonetta, joissa päivystäminen siirtyi Brisbanen lääkäreiden harteille talven kuukausina (Suomen kesän) toiminnan siirryttyä meidän kaupunkiimme. Näillä koneilla suoritettiin pitkät maan sisäiset potilassiirrot sekä kansainväliset haut. Päivystys kesti kerrallaan 5-7 vuorokautta, ja lähtövalmiudessa tuli olla tunnin kuluessa. Repussa tuli olla vaatteita kahden päivän poissaolovarat, >>

koska yhden siirron jälkeen saattoi miehistön levon jälkeen olla jo seuraava siirto piikissä. Eräänkin kerran olin aikaeroista ja eri maiden välisistä hyppimisistä niin sekaisin, etten hotellissa herättyäni edes tiennyt, missä maassa olen. Ajattelin saavani vihjeen kurkkaamalla lompakkooni. Siellä oli Uuden Seelannin seteleitä. Olinpa Adeleidessa, Australiassa.

Noin 80 % työstäni oli sairaalasiirtoja, joissa potilas haettiin pienistä sairaaloista tai terveyskeskustasoisista päivystyspisteistä isompiin sairaaloihin. Pieneltä osin meitä käytettiin myös ensihoidossa, mutta vain traumaissa. Eurooppalaisittain tuttua ensihoitolääkärijärjestelmää siellä ei ole. Käytännössä etäisyydet sekä kankea kopterin/lentokoneen hälytämisketju aiheuttivat sen, että usein ensihoito oli paikalle tultuamme jo ehtinyt kuljettaa potilaan lähimpään sairaalaan. Hoidon taso vaihteli näissä paikoissa jonkin verran, mutta pääsääntöisesti sekä lääkärit että hoitajat suoriutuvat vaatavienkin potilaiden hoidosta yllättävän hyvin.

Potilaat oli tarvittaessa intuboitu ja invasiivinen verenpaineenmittaus asetettu. Kävimme viikottaisissa auditoinneissa Careflight-lääkäreiden kesken läpi menneen viikon potilastapauksia (*teleconference*), ja vain kerran kuulin tapauksesta, jossa yleislääkäri ei ollut saanut ilmatietä varmistettua, joka valitettavasti oli sitten johtanut myös potilaan menehtymiseen. Korkean onnistumisprosentin selittänee yleislääkärikoulutukseen sisältynyt leikkaussali-jakso, jonka pituus oli muistaakseni vähintäänkin kuukausia. Lääkärit, jotka tiesivät suuntaavansa näille *remote*-seuduille, saattoivat haluta olla anestesiaopissa pidempäänkin. Relaksanttina oli käytössä yleisesti suksinyylikoliini.

Työpisteitä oli siis useita ja työkaverit vaihtuvia ensihoitajia ja lentäjiä myöten. Jännitin turhaan uusiin ihmisiin tutustumista ja työskentelyä vieraisissa tukikohdissa. Australialaiset ovat leppoisia ihmisiä ja overseas-tulijoita autetaan parhaan mukaan – muun muassa hidastamalla puheen

tempoa meidän ollessa paikalla. Careflight oli työtämme helpottaakseen ansiokkaasti standardisoinut reppujemme sisällön ja työvälineet. Samasta kohtaa, samasta pussukasta löytyi tuttu välineistö missä ikinä sitten työskentelinkin. Ventilaattorit olivat kaikki saamaa mallia, samoin defibrillaattori-monitorit. Potilastyöhön oli tehty soppeja (mm. RSI, sedaatio) ja pre- ja postintubaatio-*check list* oli käytössä. Meillä oli käytössämme ultraääni sekä neljä yksikköä O-verta. Viikottaisissa auditoinneissa tapasimme oman tukikohtamme lääkärit, ja ne sisälsivät potilastapausten lisäksi käytännön harjoittelua. Hätäkrivotyroidotomia piti osata tehdä silmät sidottuna, mielellään vielä niin, ettei viillä omia saatikka työkaluidensa sormia havoille. Koptereissa oli myös vinssausvalmius, johon lääkäritkin koulutettiin. En ollut tästä kovinkaan innoissani koko aikana, sillä omasta mielestäni paras paikka kopterissa sen ollessa ilmassa on sen sisä- eikä ulkopuolella vajerin varassa roikkuva.

Lääkärin katsottiin väsyvän melko samalla lailla kuin muidenkin ihmisten, ja kertoessani oman maani päivystysjärjestelyistä ilmeet olivat järkyttyneitä ja epäuskoisia.

Lääkäreitä koskivat samat *fatigue*-säädökset kuin muutakin miehistöä. Yli 12 tunnin yhtämittainen työskentely katkaistiin vähintään 10 tunnin levolla. Päällä oleva tehtävä toki suoritettiin loppuun, mutta uutta ei enää annettu, vaikka päivystysvuoroa olisikin ollut jäljellä. Potilaan haki joku muu miehistö. Resurssina käytettiin joko oman tukikohdan muita lääkäreitä tai sitten hälytettiin kokonaan toinen helikopteri/lentokone tehtävää suorittamaan. Lääkärin katsottiin väsyvän melko samalla lailla kuin muidenkin ihmisten, ja kertoessani oman maani päivystysjärjestelyistä ilmeet olivat järkyttyneitä ja epäuskoisia. Australialaiset joutuivat useasti myöntämään elävänsä teknologisesti meihin verrattuna dinosaurusaikaa, mutta totesivat meidän pitkien päivystysrupeamien olevan vaarallisia ja vanhanaikaisia.

Työn määrä oli siis varsin mallittainen, ja alkuun pieneksi kokema palkkani riitti elämiseen ja maassa matkusteluunkin oikein hyvin. En ollut tullut ajatelleeksi, miten huomattavan paljon pienempi verotus Australiassa on Suomeen verrattuna. Asuimme vuokralla Brisbanen South Bankissa, miljoonakaupungissa joen vieressä. *Town house* -revitalossamme oli kolme makuuhuonetta, olohuone, kaksi vessaa ja kaksi suihkua, sisäpiha ja, tiettenkin, ne kammottavat pölyä keräävät kokolattiamatot, jotka talven kylminä kuukausina tosin ihanasti lämmittivät jalkoja. Koskaan en ole niin kylmissäni ollut kuin mitä Australiassa talvi-iltojen tultua. Talot tuntuivat paperisilta hökkeleiltä. Aussit itse ihmettelivät alkuun kovastikin palelemistani ("ettekös te ole siellä Suomessa nimenomaan tottuneet kylmään?"). Oli minun vuoroni olla ylpeä suomalaisesta korkealaatuisesta rakentamisesta ja ympäri vuoden lämpiminä pysyvistä taloistamme, mikä tosin

vuodenaikamme tuntien taitaa olla enemmänkin pakon sanelema juttu.

Lapsemme, jotka muuttaessamme olivat 8- ja 10-vuotiaita, menivät paikalliseen kouluun. Nuorempi ei puhunut sanaakaan englantia ennen Australiaan saapumistamme, mutta oppi vuoden aikana sitä niin hyvin, että tilasi ravintolasta itse omat ruokansa ja juomansa ja osasi kaupassakin piipahtaa itseksensä. Koulupäivät olivat kuusituntisia ja velvoitimme heidät tekemään Aussiläksyjen lisäksi myös Suomi-läksyt, mikä luonnollisesti aiheutti perheessämme närää ja vastahankaisuutta pitkin vuotta. Mieheni otti Suomesta vuorotteluvapaata palomiehen virastaan, ja tämä välivuoden pitäminen ja oloneuvoksena olo saattoi tuntua joidenkin mielestä turhankin hyvältä. Ulkomaille lähtiessä kotona olevan puolison osa on kuitenkin joskus vähemmän kadehdittava, kun arjen huolet herkästi vieraassa maassa tuplaantuvat, ja asioiden hoito on sitä "*no worries!*" – tehdään sitten joskus ja vähän sinne päin -tyyliä. Toisaalta se opetti meille kaikille ottamaan rennommin sen, mitä vastaan tulee, ja olemaan murehtimatta turhasta ja varsinkaan etukäteen. Tiettyjä tapoja ei australialaisilta kuitenkaan halunnut omaksua. Suomalaisena oli vaikea katsella kuntosalimme saunassa "saunovia" kuntoilijoita, jotka lauteilla makailivat treenivaatteissaan kirjaa lukien tai kännykkää räpläten. Seinällä oli teksti, jossa kehoitettiin heittämään ehdottomasti vain yksi kauhallinen kerrallaan. Saunoin kuten suomalaiset saunovat kyltistä vähät välittäen, ja sain kyllä olla siellä sitten ihan itsekseni, mikä ei juurikaan sielunrauhaani järkyttänyt, päinvastoin.

Palasimme Suomeen tammikuun lopussa. Olen vieläkin pyörällä päästäni tästä jatkuvasta kiireestä, joka >>

Työkaverini tokaisi minulle, että suomalainen anestesiologikoulutus on maailman huippua, että sinä pärjät siellä kuule oikein hyvin, katso vaan.

koettaa repiä minua hihasta ja jota vastaan koetan rimpuilla. Vaikeaa se on. Työpäivät ovat hektisiä ja tempoavat mukaansa, eikä töiden jälkeen ole oikein itsellä eikä muillakaan energiaa tavata, kahvitella, vaihtaa kuulumisia, kohdata. En muistanut millainen tämä puoli yhteiskuntaamme on, enkä tiedä oikein, mitä ajatella siitä.

Synkkä vuodenaika vetää myös mielialaa väkisinkin alaspäin. Näin auringon tulomme jälkeen ensimmäisen kerran yhdeksän päivän päästä (ikuisuus), ja se jäi roikkumaan niin oudosti aamuyhdeksältä puiden latvojen tasolle, että minun oli otettava siitä valokuva. Kun aurinko oli pais-tanut vuoden luotisuoraan ylhäältä, tämä näky oli minulta unohtunut.

Yksi työkaverini muistutti minua vähän aikaa sitten keskustelutamme, jonka olin käynyt hänen kanssaan hieman ennen Australiaan lähtöäni. Se oli ollut joku huono hetki, jolloin olin epäroinyt koko päätös-täni lähteä, epäillyt osaamistani ja sanonut hänelle, että luulen, etten selviydy siitä vuodesta kunnialla takaisin kotiin. Työkaverini tokaisi minulle, että suomalainen anestesiologikoulutus on maailman huippua, että sinä pärjät siellä kuule oikein hyvin, katso vaan.

Pakko todeta, että niin pärjä-sinkin. Saamani koulutus kantaa näköjään vaikka maailman toiselle puolen, hoitamaan tehokuntoisia potilaita yksikseni muun hoitotiimin

kanssa vaikka mikä olisi tai missä olisi. Tuomaan heidät turvallisesti isompiin sairaaloihin jatkohoitoon tai tarvittaessa paratiisisaarilta takaisin kotiin. Eräänkin perheen isä haettiin tuntien, tuntien etäisyyksiltä monielinvaurio-diagnoosin saaneena Uuteen Seelantiin. Kahdenkymmen tunnin yhtämittäinen työrupeama sai arvoisensa pisteen, kun ison teho-osaston kaksi erikoislääkärinä ja hoitajat totesivat raporttini jälkeen, että tähän olette tehneet kovasti töitä. Hienosti hoidettu, mate.

Ne sanat mielessäni alkoi tuntien kotimatka takaisin Brisbaneen. Kotiin. Niitä kun tuntuu olevan nykyään kaksi yhden sijaan. ■

